

який визнає принципи Організації Об'єднаних Націй та цінність прав і свобод людини, набуває проблема усунення джерела цих загроз.

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Заява Верховної Ради України «Про використання політичним режимом російської федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких»: Постанова Верховної Ради України від 02.05.2023 р. № 3078-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3078-20#Text>.

Лілія СЕРДЮК

доцент кафедри теорії

та історії держави і права

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

СПРАВА САШІ СКОЧИЛЕНКО ЯК МАРКЕР НЕПРАВОВОЇ СУТНОСТІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

При підготовці тез цієї доповіді автор визначила за мету на прикладі кримінальної справи Саші Скочилєнко аргументувати тезу про неправову сутність сучасної російської держави, яка є порушницею прав людини не лише в Україні, але й на визнаній конституцією та міжнародними договорами власній території.

Для досягнення визначеної мети скористаємося пізнавальними можливостями діалектичного методологічного підходу, який ґрунтується на принципах взаємозв'язку та розвитку державних і правових явищ, а також герменевтичного методологічного підходу та спеціально-юридичного методу пізнання, що дозволять розкрити зміст приписів конституції держави-агресора, потреба залучення яких для наукового аналізу обумовлена предметом дослідження, його завданнями та творчим задумом автора.

Важливо зробити акцент і на джерельній базі цього дослідження. За відсутності реальної можливості безпосередньо ознайомитись із матеріалами кримінальної справи Саші Скочилєнко, автор звернулася до журналістських публікацій [1-2; 4-7], які дають достатнє уявлення про такі важливі для наукового аналізу аспекти цієї справи та перебіг її розслідування й судового розгляду, як: 1) підстави притягнення громадянки російської федерації з антивоєнною позицією до кримінальної відповідальності, а також сутність висунутого їй звинувачення; 2) дані, що характеризують засуджену, необхідні для правильного вирішення цієї справи й ухвалення правосудного

вироку; 3) зібрані та представлені в суді докази сторони обвинувачення та сторони захисту (аргументи сторін у справі); 4) експертну оцінку прямих доказів вини Саші Скочиленко у вчиненні інкримінованого їй діяння; 5) зміст обвинувального вироку суду у справі та призначене покарання; 6) поведінку учасників кримінального процесу, передусім тих, які наділені владними повноваженнями (представників прокуратури, котрі підтримували в суді державне обвинувачення, а також судді) й ставлення цих суб'єктів до обвинуваченої, а згодом підсудної, відповідно; 7) відношення засудженої до своєї справи, а також російського «правосуддя»; 8) ставлення окремих інституцій російської влади і представників громадськості до Саші Скочиленко, її справи, а також інших учасників кримінального процесу.

У межах свого виступу я зупинюсь лише на одному, але досить показовому аспекті цієї справи, що дає уявлення про сутність путінського режиму – поведінці учасників кримінального процесу, передусім тих, які наділені владними повноваженнями (представників прокуратури, котрі підтримували в суді державне обвинувачення, а також судді) й ставлення цих суб'єктів до обвинуваченої, а згодом підсудної, відповідно.

Як відомо, однією з процесуальних гарантій дотримання прав обвинуваченого (підсудного) є процесуальні строки. Тож перше, на чому хотілось би акцентувати увагу, це строки розгляду справи, які жодним чином не можна вважати «розумними». Справа Скочиленко, попри свою нескладність для слідства, тривала півтора року, і весь цей час обвинувачена (а згодом підсудна) перебувала в СІЗО. Це один із найдовготриваліших судових розглядів за законом про «фейки» про російську армію, що був прийнятий відразу після повномасштабного вторгнення росії в Україну [1].

Адвокати і сама художниця неодноразово заявляли, що на них чиниться тиск з боку судді, яка забороняла навіть перерви на їжу і туалет. У СІЗО у Скочиленко різко погіршився стан здоров'я, у неї не було доступу до необхідної їжі і лікарів.

Ось лише деякі фрагменти перебування Саші Скочиленко у суді, описані «Медіазоною». На судовому засіданні 20 жовтня підсудна просить оголосити 15-хвилинну перерву – їй необхідно попити води, а з собою в залу суду їй брати воду не дозволяють. Суддя демяшева оголошує перерву. Коли слухачі повертаються до зали засідань, Скочиленко сидить у судовій клітці з заплаканими очима. Виявилось, що під час перерви конвоїри відмовились виводити її з клітки. Підсудна прохає суддю про ще одну перерву.

Прокурор не проти перерви, але говорить, що хтось із слухачів заважав конвоюванню підсудної. Однак цього не могло бути, адже всіх слухачів відтіснили з коридору на час перерви. Суддя заявляє, що раз хтось заважав конвоюванню, то другої перерви не буде. «Саша сидить у клітці, опутивши голову, і плаче» [1].

До цього, на засідання 13 жовтня, Скочиленко приїздить до суду з кардіомонітором – у неї діагностовано порок серця, і вона довго добивалася

того, щоб їй провели обстеження в СІЗО. О сьомій вечора адвокати і Скочиленко просять відкласти засідання, оскільки час роботи суду вже закінчено, а їй необхідно повернутися до СІЗО, щоб встигнути замінити батарейки в кардіомоніторі – його роботи вистачить на годину-півтори. Однак суддя відмовляється відкласти засідання і заявляє, що Скочиленко могла завчасно підготувати монітор [1].

Тоді Саша прохає перерву у 40 хвилин, оскільки у приміщенні для конвоювання лежить її їжа, яку вона не встигла з'їсти. Прокурор не проти перерви і також вважає, що Скочиленко треба поїсти; однак суддя відмовляє.

Утретє Скочиленко прохає перерви хоча б на 15 хвилин, щоб сходити в туалет. Прокурор не проти, але суддя все одно відмовляє. «Захист в розгубленості. Скочиленко не витримала і розплакалась у клітці». У підсумку через 20 хвилин засідання все одно припиняється, оскільки настала восьма година вечора [1].

Російська служба Бі-бі-сі, ґрунтуючись на трансляціях засідань, які вела «Медіазона», порахувала, що суддя не менше 35 разів відмовляла адвокатам у різного роду клопотаннях [1].

Ось як описує цю ситуацію зі слів захисниці Яни Неповінної Анастасія Голубєва: «В останні місяці атмосфера в судових засіданнях, м'яко кажучи, дивна. Стороні захисту відмовляють у клопотаннях про перерви, відкладання. Проміжки між засіданнями або відсутні взагалі, або з різницею в день-два. Засідання тривають по шість-вісім годин». Також суддя відмовилась долучати до справи важливі документи, випускати Скочиленко з СІЗО [1].

Клопотання адвокатів про долучення до матеріалів справи важливих, на їхню думку, документів, це окрема тема. Захист Скочиленко знайшов судові рішення з Іжевська, де судили місцеву жительку за такі ж самі цінники, що й у Саші. Але на відміну від Скочиленко, мешканку Іжевська звинуватили в адміністративному правопорушенні та призначили їй штраф. Суддя демяшева не стала долучати протокол іжевського суду до матеріалів справи Скочиленко, заявивши, що він (протокол) до них відношення не має [1].

Коментуючи таке рішення судді демяшевої, адвокат Яна Неповіннова зазначила: «Нам відомо про багато випадків притягнення до адміністративної відповідальності за абсолютно ті ж діяння. Але, на думку суду, це не має відношення. Думаю, в цьому і є смисл репресій – щоб люди боялись робити навіть те, ризики чого вони, як їм здавалось, усвідомлюють. Саша, розміщуючи цінники, в правдивості яких була впевнена, усвідомлювала, що їй загрожує максимум адміністративна відповідальність. Вона аж ніяк не сподівалась, що її візьмуть під варту» [1].

Від себе додам, що один із найважливіших принципів законності, на якому робили наголос іще радянські вчені, містить імперативну вимогу однакового розуміння і застосування закону на всій території держави.

Йдеться, зокрема, про принцип єдності законності. Його практична реалізація в діяльності органів публічної влади, їх посадових і службових осіб покликана забезпечити передусім єдність юридичної практики.

На окрему увагу в цій справі заслуговує ставлення судді до сторін процесу, яке навряд чи можна назвати безстороннім. З самого початку судового процесу позиція судді була такою, що захисту і Саші Скочиленко відмовляють в усьому – від клопотань відпустити її під домашній арешт до прохань про 15-хвилинні перерви.

Суддя постійно робила зауваження і попередження адвокатам Скочиленко через те, що вони буцімто зневажливо ставляться до представників прокуратури. При цьому захист художниці неодноразово підкреслював, що прокурори дозволяють собі образливі або упереджені вирази – це видно з онлайн-трансляції засідань, які веде «Медіазона». Наприклад, коли в суді зачитували позитивні характеристики Скочиленко з різних місць її навчання і роботи, прокурор запитав у дівчини, чи добре вона поводитись у дитячому садочку і чи їла там кашку? Скочиленко заявила, що це знущання і тиск на неї з боку прокурора, але суд ніяк на ці слова не відреагував. До цього другий представник прокуратури під час судової сварки із захистом назвав поведінку адвоката Скочиленко «клоунською», але попередження від суду отримав не прокурор, а сам адвокат [1].

Суддя неодноразово порушувала процесуальне законодавство в частині виконання вимог щодо належності і допустимості доказів у цій справі, зібраних і представлених стороною захисту. Зокрема, вона відмовилась видавати захисту повістку до суду для того, щоб викликати уповноваженого з прав людини в Санкт-Петербурзі як свідка. Захист Скочиленко і вона сама стверджували, що більшість написів на цінниках якраз є правдивими і підтверджуються повідомленнями ЗМІ, доповідями правозахисників і навіть словами російського диктатора путіна. Наприклад, на одному з них йшлося про відправку в Україну російських строковиків – цю інформацію у березні 2022 року визнав путін і доручив воєнній прокуратурі розібратися, чому вони були відправлені.

Підтвердити інформацію про строковиків у суді могла б петербурзький омбудсмен Світлана Агапітова – їй надходили скарги, пов'язані з відправкою строковиків в Україну. Однак для того, щоб омбудсмен прийшла на засідання, потрібна була повістка про виклик до суду. Суддя ж видати таку повістку відмовилась [1].

На останньому засіданні перед дебатами адвокати намагались представити письмові відповіді омбудсмена на їх питання, але зробити цього їм знову не дав суд. Суддя заявила, що все, написане омбудсменом, не має відношення до справи і тому не підлягає оголошенню в суді [1].

Щоб підтвердити відсутність фейкової інформації на другому ціннику, захист приніс до суду роздруківки цитат володимира путіна. В них були невиконані обіцянки російського диктатора, зокрема, про те, що він не

збирається змінювати конституцію та підвищувати пенсійний вік. У такий спосіб захист намагався довести відсутність недостовірної інформації на ціннику про те, що путін обманює росіян. Однак і ці роздруківки суд відмовився долучати до справи [1].

Вказані дії судді підтверджують її упереджене ставлення до підсудної, а також захисту Саші Скочиленко, що є прямим порушенням вимог ч. 3 ст. 123 конституції російської федерації [3, с. 438], а також демонструють негуманне ставлення до дівчини, яка виявила свою антивоєнну громадянську позицію.

Отже, справа Саші Скочиленко продемонструвала всьому світу фактичну безправність російських громадян, які набралися сміливості навіть не засудити публічно, а лише висловити обережну незгоду з політикою кремлівського керівництва щодо агресивної війни в сусідній миролюбній державі. Показовою в цій справі є і діяльність так званого «органу правосуддя» і «правоохоронних органів», які без будь-яких докорів власного «сумління» фактично виконали функції карально-репресивного апарату,

На завершення свого виступу висловлюю сподівання, що після падіння путінського режиму в росії, нова влада зробить усе необхідне для відновлення справедливості не лише у цій, але й у інших подібних справах, а посадові особи, які чи то з власної ініціативи, чи виконуючи злочинний наказ із кремля, не уникнуть юридичної відповідальності за свої протиправні дії.

1. Анастасія Голубева. «Суд стал пыткой». Художницу Скочиленко приговорили к семи годам колонии. BBC NEWS РУССКАЯ ПРАВДА. URL: <https://www.bbc.com/russian/articles/c51e5dmvg7ro> (дата звернення 20.11.2023).

2. «Даже сторонники СВО не считают, что я заслуживаю срока». Сашу Скочиленко приговорили к семи годам колонии. Вот как это было. Meduza. URL: <https://meduza.io/feature/2023/11/16/dazhe-storonniki-svo-ne-schitayut-cto-ya-zasluzhivayu-sroka>.

3. Конституції нових держав Європи та Азії / Упоряд. С. Головатий. Київ : Укр. Правн. Фондація. Вид-во «Право», 1996. С. 405-443.

4. Скочиленко стала першою в РФ, на кому судова система «випробувала» кримінальне покарання за антивоєнну позицію, – мати художниці. Telegram-канал «FREEDOM». URL: <https://uatv.ua/uk/skochylenko-stala-pershoju-v-rf-na-komu-sudova-systema-vuprobuvala-kryminalne-pokarannya-za-antuyoyennu-pozytsiyu-maty-hudozhnytsi/> (дата звернення 20.11.2023).

5. Справа Скочиленко: суддю російської художниці хочуть підвищити на посаді. URL: <https://uatv.ua/uk/sprava-skochylenko-suddyu-rosijskoyi-hudozhnytsi-hochut-pidvyshhyty-na-posadi-video/> (дата звернення 20.11.2023).

6. Художницу Сашу Скочиленко приговорили к 7 годам колонии. *Голос Америки*. URL: <https://www.golosameriki.com/a/skochilenko-7-years-verdict/7357728.html> (дата звернення 20.11.2023).

7. Художницу Скочиленко приговорили к 7 годам по делу о «фейках» на ценниках. URL: <https://www.rbc.ru/politics/16/11/2023/65560d229a7947f00330ba85> (дата звернення 20.11.2023).